

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Valintatapa ainakin näyttää liian politisoituneelta ja heikentää näinollen kansalaisten luottamusta siihen, että oikeuslaitos toimii itsenäisenä osana vallanjakoa. Valintatapa on vai osa järjestelmään liittyvää ongelmallisuutta. Sen vuoksi olisi edelleen syytä pohtia uudelleen koko järjestelmän järkevyyttä. Lautamiesten käyttämistä vain ensimmäisessä oikeusasteessa on myös epäjohtonukainen. Järjestelmän muuttaminen pienin askelin, kuten on tähän asti tehty, ei poista kokonaisuongelmaa. Nykyisen valintatavan korvaaminen toisenlaisella veisi toki tilanne jossain määrin eteenpäin.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Rikosasioihin liittyy yhteiskunnallista intressiä sen verran, että avoin hakumenettely johtaisi erilaisten "kokemusasiantuntijoiden" hakemusvyöryyn. Sen vuoksi asia olisi järkevää jättää kunnallisten viranomaisten hoidettavaksi, kuitenkin erillään poliittisista vaalista, sen jälkeen tapahtuvaksi ja kenties kahdessa vaiheessa, jotta ei syntyisi tilanne, jossa suuri osa lautamiehistä vaihtuisi samalla kertaa. Tuomioistuinvirasto vastaisi muodollisesti siitä, että kunnille toimitetaan tarpeelliset tiedot onnistuneen ja riittävän laajan ehdokasasettelun varmistamiseksi. menettelystä.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtävänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Kyllä, kunnan tehtäväksi sopisi suppean turvaselvityksen tekeminen jokaisesta hakijasta.

4. Jos lautamiesehdokkaita olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Tuomioistuinvirasto voisi keskitetysti koota hakemukset ja tehdä nimitysesitys, ottaen huomioon jokaisen tuomioistuimen osalta lautamieskunnan tasapainoinen koostumus (ikä, sukupuoli jne).

5. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Käräjäoikeudelle voitaisiin antaa vastuu omien lautamiesten nimittämisestä. Tuomioistuinvirastolle ei mielestäni sovi tuomarinimitysten tekeminen. Hovioikeudella ei ole lautamiesjärjestelmän kanssa

muutoinkaan mitään tekemistä. Toisena vaihtoehtona olisi KKO, mutta tämäkin versio on mielestäni varsin "kaukaa haettu", olkoonpa että siitä syntyisi arvovaltainen perusta lautamiesten toiminnalle. Käräjäoikeuden nimittämisvalta voitaisiin hyvin ulottaa lautamiesten osalta yhtä vuotta pitempään tehtävään, kun kyse kuitenkin on luottamustehtävä-tyyppisestä toimesta. Käräjäoikeudella on myös parhaat edellytykset huomata mahdollisia ongelmia yksittäisen lautamiesehdokkaan edellytyksissä selviytyä tehtävästään. Nimittämisvalta pitäisi silti jäädä varsin muodolliselle tasolle, lähinnä korostamaan tuomioistuinten riippumattomuutta.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Lautamiesjärjestelmä ja siihen liittyvä nimittämismenettely teettää hallinnollista työtä ja kustannuksia. Järjestelmän uudistamisesta ei saisi syntyä lisärasitteita oikeuslaitokselle. Tuomioistuinvirastollakin on jo nykyisellään tuomarivirkojen täyttöprosessiin kuuluvia tehtäviä aivan riittävästi. Kunnilla pitäisi näinollen säilyä päävastuu hakemusrumban hallinnoinnista, kunnallisvaaleista erillisenä kierroksena. Kaikki muutokset, jotka valintamenettelyyn on esitetty, merkitsevät loppupäässä vain vähäisiä muodollisia justeerauksia, jotka antavat paremman kuvan oikeudellisen toiminnan riippumattomuudesta. Jos tehtäisiin radikaalimpia muutoksi tältä osin johtaisi se väistämättä byrokratian ja hallinnon paisumiseen. Tämä söisi liikaa varoja oikeuslaitoksen muutenkin niukasta resurssista. Jos näin ollen järjestelmä ylipäätään halutaan säilyttää, muutoksessa tavoiteltava riippumattomuus on jätettävä varsin muodolliselle tasolle.

Allén Daniel
Pohjanmaan käräjäoikeus